

Om Sørup hospital i Veterslev

Af J. Lyshjelm

Godt en mil syd for Ringsted ligger landsbyen Veterslev. Det er en gammel landsby, der gennem århundreder har ligget med sine gårde og huse samlet om den lange bygade. I den østlige ende af byen ligger den gamle kirke, der er opført omkr. 1250, stadig vel vedligeholdt. Den er især, når man ser byen fra syd, en hyggelig landsbykirke med hvide mure og rødt tag, der naturligt hører med i billedet. Kun få meter fra den århundredgamle bygning ligger en anden gammel bygning, der godt nok ikke i alder kan måle sig med kirken, men den må dog have betegnelsen, det næstældste hus i byen – det er Sørup hospital, men som det står i dag, er der ikke meget tilbage af fordums herlighed.

Sørup hospital er oprettet efter en fundats af 12.-7.-1720. Hospitalet, som det daglig benævnes, blev oprettet af ejerne af godset Sørup som bolig for ubemidlede, ældre mennesker – fortrinsvis folk, som direkte havde haft tilknytning til godset, men også andre fra sognene kunne komme i betragtning.

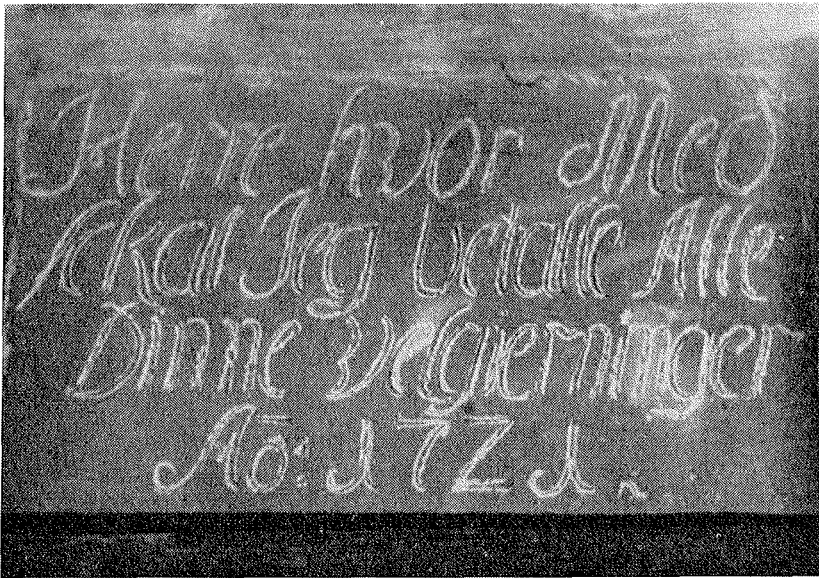
Ejerne af Sørup var Hedvig Ulrikke Luxdorph, der havde arvet godset efter sin far 1712, og Adam Christopher Knuth, som hun den 26. juni 1713 var blevet gift med. Ægteskabet varede kun få år, idet grevinde Hedvig Ulrikke Luxdorph døde 21. januar 1720. Dette er den indirekte årsag til, at hospitalet blev oprettet, idet man i slutningen af fundatsen kan læse, at grev Knuth har givet sin døende hustru det løfte, at der skal blive bygget et hospital.

Man må vel tænke sig, at den unge grevinde har været optaget af

Om Sorup Hospital i Veterslev

de tanker, der rørte sig i tiden – pietismen, der bl. a. gav sig udslag i en vågnende ansvarsbevidsthed for de fattige. Den unge grevinde har således på sit dødsleje haft sine „medbrødre og -søstre“ i tanken. Måske har også den nylig vedtagne lov af 1708 om fattigvæsenet været i hendes tanke. Denne forordning peger også på det nødvendige i, at undervisningsspørgsmålet bliver løst.

Da bygningen var færdig, blev der over indgangsdøren sat en sandstensplade med følgende indskrift:

Denne indskrift vidner klart om det religiøse motiv, der lå bag ønsket om oprettelsen af Sorup hospital.

At der har været et stærkt ønske om, at sagen skulle føres hurtigt ud i livet, viser den ting, at fundatsen, der er underskrevet 12. juli 1720, nævner, at der skal udpeges 6 fattige „lemmer“, som straks

J. Lyshjelm

Sorø hospital set fra sydvest. Foto: Hans Jacob Hansen

skal nyde 1 mark 4 skilling om ugen og det allerede fra den følgende 5. august. Mindre end en måned efter oprettelsen af fundatset begyndte man udbetalingen af „ugepenge“, selv om hospitalet endnu ikke var bygget.

Bygningen

Det angives, at bygningen skal opføres af grundmur, og at lemmerne deri skal have nødvendige værelser med bilægger, køkken og rum til tørv. Det nævnes endvidere, at huset skal stå færdigt inden 1. januar 1722. Stene, der er anvendt til bygningen, er røde, brændte sten på ca. 7,5 cm × 11,5 cm × 22,5 cm, og ydermuren har en tykkelse på ca. 40 cm. Bygningen er også hensigtsmæssigt placeret i terrænet, idet den blev lagt på en forhøjning, så regnvand og fugt ikke kunne give ubehageligheder for beboerne. Bygningen minder i sit ydre meget om

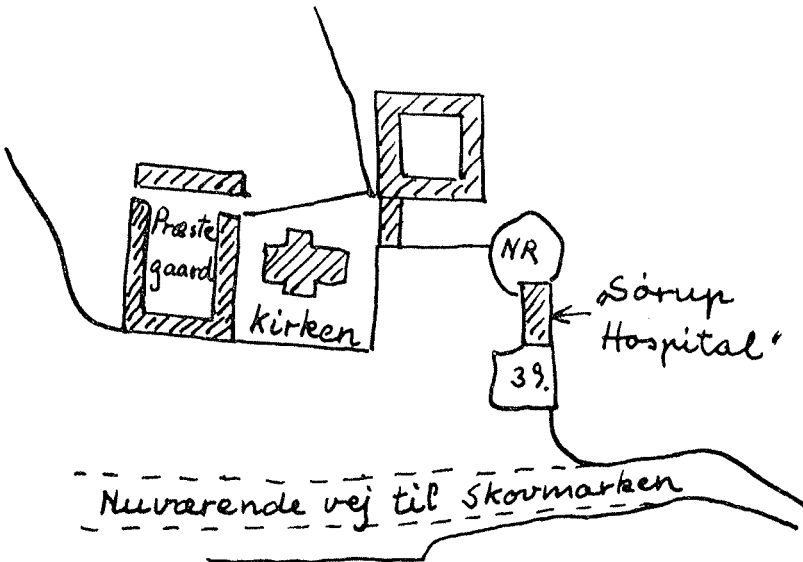
Om Sorup Hospital i Veterslev

de rytterskoler, der er bygget en del af. Den har den samme høje rejsning, som er så karakteristisk for disse skoler – givet er det, at da den har stået færdig i 1722, har det været en meget smuk og statelig bygning, der har skilt sig meget ud fra de øvrige bygninger i landsbyen.

De enkelte stuer var $4,15 \text{ m} \times 3,05 \text{ m}$, og der var en loftshøjde på lidt over 2 m. Gulvet har fra begyndelsen været af stampet ler, men dette er senere ændret, idet der er lagt bjælker og bræddegulv oven på lergulvet. Loftshøjden har således oprindeligt været næsten 2,20 m.

Hospitalets beboere – deres „rettigheder“

For de fattige, der blev udpeget til at bo i hospitalet, må det have været en stor omvæltning. Når man tænker på de små, lave stuer,

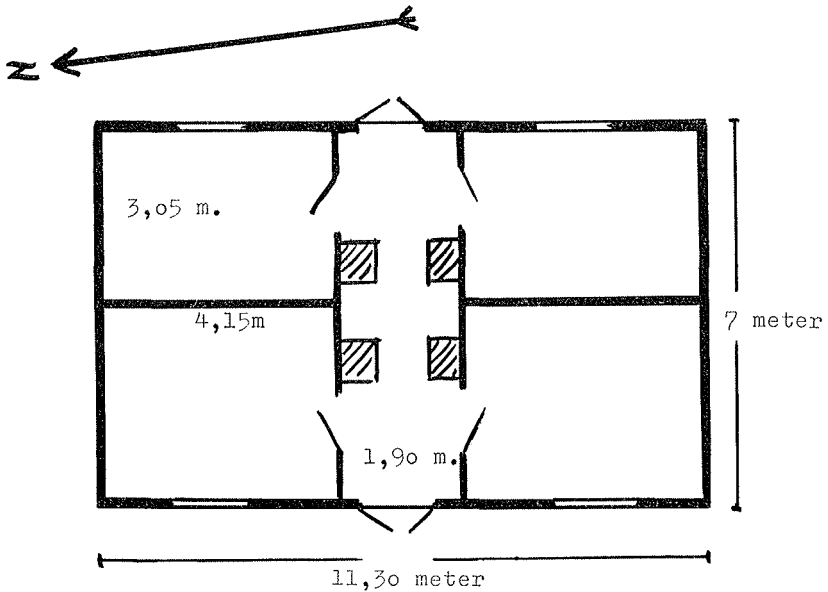

Ovenstående skitse er fra et kort over Veterslev by 1806. Man ser hospitalets placering ud til den offentlige gadeplads. Kirkegården er senere udvidet, og et par længer i præstegården er revet ned.

J. Lyshjelm

som man ellers overalt fandt i landsbyerne, må det næsten have været som en herskabsbolig for dem. Når det hertil kom, at der foruden husly også var sørget for brændsel, idet godsets bønder skulle skaffe tørv til alle, 4 læs til hver om året, så må man tænke sig, at de med den ugentlige udbetaling af 1 mark 4 skilling har haft det så godt som nogensinde. Det anføres også udtrykkeligt, at lemmerne er fritaget for hoveri, og det understreges, at hvis de kunne „knytte eller spinde“, måtte de selv beholde det, de kunne fortjene ved det.

Det var måske heller ikke alle fattige beskåret at komme i betragtning ved besættelse af ledige pladser. Man skulle kunne fremvise attest på, at man „har levet christeligen, søgt Guds Hus og med Andagt brugt det højværdige Sacramente“. Hvis man havde fået plads i hospitalet, kunne man ved dårlig opførsel blive vist væk. Præsten og

Grundplan af Sorup hospital

Om Sørup Hospital i Veterslev

degnen til Veterslev-Høm menigheder skulle „have flittig Indscende“ med, at alt gik rigtigt til.

Det nævnes også, at degnen i Veterslev hver morgen og aften skal forrette bøn i hospitalet: „med en Salme før og efter Bønnen, samt et Capitels Læsning af Den Hellige Skrift“.

Der er ikke blot tænkt på de fattiges ve og vel i deres alderdom, men også for deres begravelse er der taget højde, idet det anføres, at når nogen af de fattige i hospitalet dør, så „skulde de bæres af Sørup-Gods-Bønder“. Hvis de afdøde efterlod sig noget jordisk gods, blev der taget af det til „en tarvelig Fyrre-Liig-Kistes Bekostning – –“, men hvad der ellers fandtes af værdier derudover, det skulle deles mellem de fattige, som var i hospitalet.

Ved en gennemgang af kirkebøgerne for Veterslev kan man se, at der enkelte gange har været ægtepar, som havde plads i hospitalet, men ofte har det nok været enlige mænd og kvinder. Det anføres i fundatsen, at de 6 lemmer, der skal underholdes, skal placeres 2 i hvert kammer, men man skal sørge for: „at Mandfolk er for dem selv, og Qvindfolk for dem selv“ –, der anføres intet om, hvordan ægtefæller skulle bo.

I tiden 1815 til 1936 anfører kirkebogen, at der i alt er døde 28 kvinder og 20 mænd med sidste bosted anført som hospitalet. Af de 28 kvinder opnåede den ældste en alder på 89 år, og gennemsnitsalderen for kvinderne var i dette tidsrum 75 år. Den længst levende af mændene blev 87 år, og her er gennemsnitsalderen 73. Når man tager i betragtning, at den gennemsnitlige levealder for befolkningen som helhed omkring århundredskiftet ikke var 50 år, kunne det tyde på, at beboerne har haft godt forhold at leve under.

Skolen begyndte i det gamle hospital

Som nævnt blev der i forordningen af 1708 også peget på undervisningsspørgsmålet – om det har været i grevindens tanker, da fundat-

J. Lyshjelm

sens grundlæggende ideer skulle udformes, det ved man ikke – der nævnes intet om skole. Man kan dog ikke helt udelukke denne mulighed, idet der tales om 6 lemmer, 2 i hvert kammer, men bygningen opførtes med 4 værelser (stuer).

Der har også været skole, idet sognepræsten i Vettterslev-Høm fra 1702–39 Claus Plum i 1738 indberetter: „Hospitalet, som bestaar af 4 Logementer (men de 3 efter Fundatsen ikkun med de fattige er besat – –“ er af greven på Sørup blevet beordret brugt som skole, idet degnen der skal læse med ungdommen i den ledige stue. Først 1741 blev der bygget nogle fag til degneboligen, og undervisningen blev flyttet hertil.

Den gamle bygning gennem de sidste år

Hospitalet har indtil for få år siden været beboet, det sidste dødsfald af en beboer anføres i foråret 1936. Det vil altså sige, at den gamle bygning gennem mere end 200 år har været „hjem“ for en del af sognets beboere. Det skal lige nævnes, at huset en kort overgang efter 1936 har været beboet af en familie i et kortere tidsrum.

Efterhånden blev den gamle bygning mere og mere forfalden. Ved et syn 1941 anføres: Hospitalet er ubeboet, – – – dersom bygningen, som er meget forfalden, skal enten helt eller delvis beboes, må der foretages en gennemgribende istandsættelse såvel indvendig som udvendig. I midten af 50-erne anføres det: – – man anser en restaurering af hospitalet for så kostbar, at man absolut ikke kan anbefale det.

Der har fra flere sider i sognene været arbejdet med tanker om at bevare den gamle bygning under en eller anden form, men dette har indtil nu ikke ført til noget resultat.

I dag er der sørget for de ældre medborgere på anden måde. I Vettterslev by ligger der i dag et dejligt, moderne alderdomshjem, men den gamle bygning, der måske ikke er påkrævet i vore dage, kunne man godt have ønsket en bedre skæbne.

Om Sørup Hospital i Veterslev

N.B. Efter at denne artikel er skrevet, er hospitalet helt forsvundet, idet det i marts 69 blev revet ned.

Litteratur: Fundatsen for Sørup hospital.

 Jos. C. Jessen: Alsted og Ringsted herreders skolehistorie.

 Kirkebøger for Veterslev sogn.

 Synsprotokol for Veterslev menighedsråd.